

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้สนองนโยบายของสภามหาวิทยาลัย ในการทำงานทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง โดยเห็นว่าการทำงานทางด้านวัฒนธรรม นอกจากจะเป็นหน้าที่แล้วยังเปรียบเสมือนชีวิตความเป็นตัวตน ความเสียสละ การเอาใจใส่ การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม โดยประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับอารยประเทศและประชาคมอาเซียน ร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในเครือข่ายทางด้านวัฒนธรรมในระดับชาติและระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงความเชื่อมโยงในระดับท้องถิ่น ที่เห็นความสำคัญของบุคคลที่เสียสละ มุ่งมั่นทำงานทางด้านวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง สมควรอย่างยิ่งที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษาค้นคว้าถึงวิถีชีวิต แนวทางการทำงานของบุคลากรทางด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ทุกแขนงทุกสาขาอาชีพ ให้ได้รับการดูแล และมีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อเป็นแม่พิมพ์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้เป็นแบบอย่างและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับ “ทุนทางวัฒนธรรม” ของชุมชนมาสร้างคุณค่าในสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยนำวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างผลิตภัณฑ์ และบริการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เป็นวัฒนธรรมสร้างสรรค์ อันจะก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคม และนำมาซึ่งรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

กระทรวงวัฒนธรรมได้มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติการกิจการตามนโยบายให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ 4 ประการของกระทรวง คือ การรักษาสืบทอดวัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคง การสร้างค่านิยมจิตสำนึกและภูมิปัญญาไทย การนำทุนทางวัฒนธรรมไทยของประเทศ มาสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยมีหน่วยงานในสังกัด คือ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม (ชาชีวะฒน์ ศรีแก้ว 2554 : 71) อีกทั้งทุนทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งซึ่งมีคุณค่าอย่างยิ่งคือสถานที่ท่องเที่ยว เราจัดเป็นแหล่งที่ให้การเรียนรู้เป็นสถานที่ให้ความพักผ่อน และยังจัดเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาจากที่ต่าง ๆ เพื่อเข้ามาศึกษาถึงวิถีชีวิตของคนต่างพื้นที่ เพราะเมื่อต่างพื้นที่กันก็มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนเป็นของตนเอง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2555 ได้กล่าวถึงเรื่องการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นต่อชุมชน และการสร้างความยั่งยืนต่อระบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยกระบวนการจัดการของวัฒนธรรม เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเน้นการพัฒนาเรื่องคุณภาพและประสิทธิภาพเป็นสำคัญ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย (Tourism Capital of Asia) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality Tourism Destination) การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมนั้นมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการนำเสนอด้านเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

ส่วนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ตามแนวทางแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 และวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี พ.ศ. 2570 ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งในและต่างประเทศ โดยน้อมนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มาใช้ในการจัดทำแผน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวม ที่สร้างทั้งรายได้และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมอันงดงาม และวัฒนธรรมบางอย่างสามารถนำเสนอหรือสามารถที่จะสร้างคุณค่าทำให้เกิดราคาได้อย่างแน่นอน ในยุค “ประเทศไทย 4.0” ยุทธศาสตร์ชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนามิติด้านวัฒนธรรม โดยการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจนั้น คงไม่อาจสำเร็จเป็นผลได้ ถ้าขาดการปฏิรูปวัฒนธรรมและความร่วมมือร่วมใจของคนในชาติ ที่ต้องหันมานิยมความเป็นไทยและใช้สินค้าไทย สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้ญี่ปุ่นและเกาหลีได้พัฒนามาได้ไกลจนถึงทุกวันนี้ คือ ความรักชาติ ความเป็นชาตินิยมอย่างสูงสุด สิ่งเหล่านี้ถือเป็น DNA สำคัญ ที่เราคงต้องปลูกฝังให้กับคนไทยทุกคนเสียก่อน เพราะความเป็นประเทศบอกได้จากค่านิยมในประเทศ ประเทศไทยมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สูงมาก เป็นเสมือนสินทรัพย์ที่ผ่านการสั่งสมจนเกิดเป็นมูลค่า การประยุกต์และบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ย่อมสามารถพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้สดใสในอนาคตได้อย่างแน่นอน ทุนวัฒนธรรมทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มทั้งยังเป็นจุดศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับทุนประเภทอื่น ๆ ถือเป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คงไม่ไกลเกินเอื้อมที่เราหวังจะสร้างชาติด้วยวัฒนธรรม หากภาครัฐและเอกชนของไทยสามารถร่วมมือกันอย่างจริงจังในการสร้าง Brand Image ของประเทศ เช่นเดียวกับ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ การสร้างกระแสนิยมไทยต้องสร้างไปพร้อมกับคุณภาพของสินค้าและบริการ ให้ควรค่าแก่การจดจำ เพื่อให้เกิดการซื้อซ้ำและทำการบอกต่อถึงคุณค่าของสิ่งเหล่านั้น ซึ่งปัจจุบันมีชาวต่างชาติเป็นจำนวนมากที่ชื่นชมและชื่นชอบประเทศไทย ทั้งในเรื่องของวิถีวัฒนธรรม

การท่องเที่ยว อาหารการกิน รวมถึงวัฒนธรรมอาหารริมทาง ก็สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศได้เช่นกัน

ในช่วงที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี นำโดยสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน ได้คัดเลือกบุคคลที่ทำงานทางด้านวัฒนธรรมและมีผลงานอย่างยาวนานต่อเนื่อง ให้สมควรได้รับรางวัล ประกอบไปด้วย สาขาทัศนศิลป์ สาขาวรรณศิลป์ สาขาศิลปะการแสดง สาขานันทนาการ และสาขาภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่มีผู้สมัครและถูกเสนอชื่อมีจำนวนน้อย และไม่ครบทุกสาขาที่ตั้งไว้ ทำให้การจัดงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และที่สำคัญการได้มาซึ่งบุคคลเหล่านี้อาจไม่ครอบคลุมไม่ชัดเจนหรือโปร่งใส ซึ่งการได้มาของบุคคลเหล่านั้นยังไม่หลากหลาย บางครั้งอาจเป็นการตัดสินใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และส่งชื่อบุคคลคนเหล่านั้น ที่เห็นว่าสมควรจะได้รับรางวัลมายังคณะกรรมการจัดงานและทำการคัดเลือก โดยคณะผู้วิจัยเห็นว่าการเสนอชื่อเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจของคณะกรรมการ จึงได้ดำเนินการเพื่อเสนอหัวข้อวิจัย โดยมีเป้าหมายของการได้มาซึ่งบุคคล ที่เรียกว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” และเพื่อให้การดำเนินงานเป็นที่ยอมรับของสังคมในปีนี้ จึงขยายเขตพื้นที่ของการสรรหาคัดเลือกบุคคลให้ครอบคลุมถึงจังหวัดระยองและตราดด้วย ดังนั้นชื่อที่ใช้เรียกบุคคลเหล่านี้จึงใช้ชื่อว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการทำงานของบุคคลที่ทำงานทางด้านวัฒนธรรมอย่างยาวนานและต่อเนื่อง ซึ่งมีด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านทัศนศิลป์ ด้านวรรณศิลป์ ด้านศิลปะการแสดง ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน และด้านกีฬาและนันทนาการ
2. เพื่อศึกษาผลงานของบุคคลที่ทำงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม รวบรวมเป็นองค์ความรู้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป
3. เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะทำให้ทราบว่าวิธีการทำงานและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมของภาคตะวันออกมีอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนภาคเอกชนที่ทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปวัฒนธรรมและภาครัฐราชการ เช่นสถาบันอุดมศึกษาและโรงเรียนนำไปจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น สร้างหลักสูตรสอนในระดับอุดมศึกษา กระทรวงวัฒนธรรมสามารถต่อยอดด้านภูมิปัญญาและส่งเสริมการวิจัย กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬานำไปส่งเสริมการท่องเที่ยว

2. ผลการวิจัยจะนำไปสู่วิธีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้มีผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมสามารถผลิตผลงานอย่างต่อเนื่อง เป็นความภาคภูมิใจของสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเด็กและเยาวชนรุ่นต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม หมายถึง ผู้ที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานด้านวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงใต้โดดเด่นเป็นที่ยอมรับของสังคม
2. ผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม หมายถึง ผลงานจากฝีมือมนุษย์ที่ปรากฏเป็นความงาม ความเจริญรุ่งเรืองและมีประโยชน์ต่อสังคม
3. การสร้างสรรค์ หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้นของบุคคลหรือศิลปินที่แสดงถึงความงาม ความก้าวหน้า ความประณีตและสุนทรียศาสตร์

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

